

**ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»
Західнодонбаський інститут**

БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

ПРОГРАМА

**нормативної навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність: 051 Економіка
спеціалізація: Економіка та управління персоналом**

**Павлоград
2016**

Навчальна програма нормативної навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів за галуззю знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальністю 051 «Економіка», спеціалізацією «Економіка та управління персоналом», 2016 рік

УКЛАДАЧ ПРОГРАМИ: Дроздов О.В., к.ю.н., доцент кафедри

Ухвалено на засіданні кафедри соціально-гуманітарної та фундаментальної підготовки «30» серпня 2016 р., протокол № 1

Затверджено Вченою радою Західнодонбаського інституту ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

«20» вересня 2016 року, протокол № 1

МЕТА, ЗАВДАННЯ І МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності» є нормативною навчальною дисципліною, яка передбачена навчальним планом підготовки фахівців кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальністю 051 «Економіка».

Метою дисципліни є надання теоретичної і практичної підготовки щодо створення безпечних умов життя і діяльності в середовищі перебування. В умовах життєдіяльності (виробничої, навчальної, побутової) надзвичайно важливими є питання безпеки в системі „людина-техніка-середовище”, де необхідно враховувати:

- людський чинник, його роль у виникненні небезпек;
- шкідливі небезпечні чинники середовища;
- безпосередні причини події, випадку, інциденту.
- оцінка та аналіз ризиків, засоби та заходи забезпечення безпеки.

Завдання навчальної дисципліни полягає у вивченні та розробці методів прогнозування, ідентифікації шкідливих факторів, їх впливу на людину і довкілля.

Предметом навчальної дисципліни є людина, аспекти її діяльності (фізичний, психологічний, духовний, суспільний), всі фактори внутрішнього та навколишнього середовища, причини їх виникнення та наслідки впливу на людину.

Зміст дисципліни розкривається в 12 темах:

Тема 1. Безпека життєдіяльності як навчальна дисципліна

Тема 2. Функціонування системи безпеки життєдіяльності на рівні держави. Правові, нормативні та організаційні основи забезпечення безпеки життєдіяльності

Тема 3. Основні принципи і поняття системи безпеки

Тема 4. Системи сприйняття людиною стану середовища існування. Фізіологічні та психологічні особливості функціонування організму людини

Тема 5. Природне середовище як необхідна складова життєдіяльності людини

Тема 6. Вплив абіотичних, біотичних та антропогенних факторів середовища на життєдіяльність людини

Тема 7. Особливості існування і діяльності людини в техногенному середовищі

Тема 8. Негативні виробничі фактори, їх біологічна дія. Нормування негативних виробничих факторів

Негативні фактори виробничого середовища.

Тема 9. Соціальне середовище і життєдіяльність людини. Сприятливі та небезпечні фактори соціального середовища

Тема 10. Безпека в побуті і здоровий спосіб життя. Основні фактори ризику для здоров'я населення України

Тема 11. Вплив на життєдіяльність людини надзвичайних ситуацій природного, техногенного та соціального характеру

Тема 12. Основні завдання цивільної оборони і особливості функціонування

Навчання студентів здійснюється на лекціях, семінарських і практичних заняттях, під час самостійної роботи студентів із застосуванням наочності та технічних засобів навчання, що забезпечує закріплення теоретичних знань та отримання практичних навичок, сприяє розвитку творчого мислення студентів.

Оцінювання знань студентів відбувається під час поточного, модульного та підсумкового контролю. Об'єктами поточного контролю є: знання та практичні навички; систематичність та активність поточної роботи; результати виконання обов'язкових завдань з практичних занять, а також завдань для самостійного опрацювання. Оцінювання знань здійснюється на семінарських і практичних заняттях шляхом усного і письмового опитування, вирішення ситуативних завдань, перевірки самостійних завдань, проходження модульного контролю.

Підсумкове оцінювання знань студентів здійснюється з урахуванням результатів оцінювання поточної роботи в семестрі та результатів письмового екзамену за 100-бальною системою з подальшим переведенням традиційної шкали оцінювання за системою ECTS.

Унаслідок вивчення і засвоєння програми курсу «Безпека життєдіяльності» студенти мають **знати**:

- класифікацію надзвичайних ситуацій;
- методи спостереження та контролю джерел небезпеки;
- єдину державну систему запобігання та реагування техногенного та природного характеру;
- фінансові та матеріальні резерви для запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- систему управління життєдіяльності;
- якісний та кількісний аналіз рівня ризиків;
- бар'єри для попередження і захисту;
- класифікацію та характеристику типових видів небезпечних ситуацій;
- причинно-наслідкові зв'язки виникнення випадків та інцидентів з урахуванням основних та безпосередніх причин;
- шкідливі небезпечні чинники життєвого середовища.

На основі отриманих знань студенти повинні **вміти**:

- визначати потенційно небезпечні ділянки виробництва, види виробничих процесів та елементи природного середовища, що можуть створювати загрозу виникнення небезпечних ситуацій;
- на підставі відомостей щодо потенційно небезпечних ділянок виробництва, видів виробничих процесів та елементів природного середовища за допомогою типових інструкцій планувати запобіжні заходи;

- визначати план індивідуальних дій з метою попередження або зменшення рівня вірогідних небезпечних ситуацій;
- використовуючи штатні та запобіжні заходи, реалізовувати план щодо попередження надзвичайних ситуацій;
- на основі положень нормативно-правових актів та індикаторів сталого розвитку розробляти і оформляти вимоги до відповідних органів виконавчої влади та об'єктів господарювання щодо визначення фактичного та забезпечення допустимого рівня безпеки та створення нешкідливих умов для життєдіяльності.

ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Безпека життєдіяльності як навчальна дисципліна

Безпека життєдіяльності (БЖД) як навчальна дисципліна і науковий напрям. Об'єкт та предмет дослідження БЖД, її основні завдання. Зв'язок БЖД з іншими дисциплінами. Мета вивчення БЖД. Перспективи розвитку наукового напрямку – безпека життєдіяльності

Тема 2. Функціонування системи безпеки життєдіяльності на рівні держави. Правові, нормативні та організаційні основи забезпечення безпеки життєдіяльності

Система БЖД, що охоплює комплекс заходів на рівні держави, її основні підсистеми: охорона навколишнього природного середовища, охорона здоров'я населення, санітарно-епідеміологічна, охорона праці, пожежна, транспортна, біологічна, радіаційна та інші види безпеки. Контроль за функціонуванням системи безпеки життєдіяльності. Екологічний моніторинг, нагляд за охороною праці, санітарно-епідеміологічний та пожежний нагляд, безпечне поводження з джерелами іонізуючого випромінювання та радіоактивними матеріалами. Правові та нормативні основи забезпечення БЖД. Законодавча база, положення, інструкції. Обов'язки та відповідальність технічних працівників за виконання законодавства з БЖД.

Тема 3. Основні принципи і поняття системи безпеки

Визначення поняття ризику. Поняття безпека, небезпека, здоров'я, нездоров'я, передхвороба, надійність, потенційно небезпечний об'єкт, випадкова величина і випадковий процес. Можливості управління ризиком. Принцип Алара. Сутність і завдання ризик-орієнтованого підходу. Основний принцип БЖД, що реалізується за допомогою п'яти складових.

Тема 4. Системи сприйняття людиною стану середовища існування. Фізіологічні та психологічні особливості функціонування організму людини

Органи чуття. Аналізатори. Нервова система. Гомеостаз і адаптація. Реактивність організму. Природні системи захисту організму. Рефлекторна діяльність організму. Генотип та фенотип. Системи тканин та органів, що сприймають дію факторів довкілля. Роль систем організму у протистоянні інфекціям. Імунітет. Типи вищої нервової діяльності, характер. Діяльність і поведінка особистості. Екологічна психологія.

Тема 5. Природне середовище як необхідна складова життєдіяльності людини

Природне середовище і його основні компоненти. Гігієна довкілля.

Реакції організму на вплив факторів навколишнього середовища. Вичерпні та невичерпні природні ресурси, їх значення для існування людства. Науково-технічний прогрес та його вплив на довкілля. Забруднення та їх класифікація. Раціональне природокористування та ресурсозбереження. Екологізація виробництва. Існування людини у навколишньому середовищі, зміненому науково-технічним процесом. Засоби виходу з екологічної кризи.

Тема 6. Вплив абіотичних, біотичних та антропогенних факторів середовища на життєдіяльність людини

Класифікація екологічних факторів. Абіотичні, біотичні, антропогенні фактори. Основні кліматичні фактори, їх характеристика і вплив на функціонування організму людини. Енергія сонця. Біологічна дія ультрафіолетового, інфрачервоного, електромагнітного та іонізуючого випромінювань. Температура, вологість, газовий склад атмосфери, тиск. Фізичні основи освітлення. Шум та вібрація. Екзогенні хімічні речовини та їх норми у воді, атмосферному повітрі, ґрунті, харчових продуктах, виробничому середовищі. Вплив фактора біотичних відносин на життєдіяльність людини. Антропогенні фактори навколишнього середовища.

Тема 7. Особливості існування і діяльності людини в техногенному середовищі

Поняття техногенного середовища. Вплив на існування людини в умовах урбанізації. Основні негативні фактори. Техносфери. Причини виникнення негативних факторів. Фізичні забруднювачі їх властивості, вплив на стан атмосфери, гідросфери літосфери і біосфери в цілому. Наслідки впливу фізичних забруднювачів на довкілля.

Хімічне забруднення, його характеристики і наслідки. Проблема чистої води. Енергетичні забруднення оточуючого середовища: теплове, електромагнітне. Наслідки теплового забруднення для функціонування біосфери. Види і причини теплового забруднення. Вплив на людину джерел електромагнітного випромінювання. Напруга електромагнітного поля та її вплив на живі організми. Комбінована дія техногенних факторів. Показники негативності техногенного середовища.

Тема 8. Негативні виробничі фактори, їх біологічна дія. Нормування негативних виробничих факторів

Негативні фактори виробничого середовища. Виробничий мікроклімат та його несприятливі чинники. Робота з персональними комп'ютерами. Особливості впливу електромагнітного випромінювання, постійного електричного (електростатичного), магнітного полів на організм людини у виробничих умовах. Ультрафіолетове, видиме і лазерне випромінювання в робочих зонах. Шум та його основні характеристики. Ультразвук та інфразвук як виробничі чинники. Іонізуюче випромінювання та захист від нього. Вплив шкідливих речовин. Небезпечні речовини біологічного походження. Нормування негативних факторів.

Тема 9. Соціальне середовище і життєдіяльність людини. Сприятливі та небезпечні фактори соціального середовища

Соціальне середовище, його особливості та основні характеристики. Людина як соціальна істота. Діяльність і поведінка особистості. Типи вищої нервової діяльності, темперамент, характер. Розвиток особистості, її властивості: мислення, інтелект, уява, творчість, пам'ять, увага. Особливості соціальної поведінки: мислення, діяльність, спілкування.

Небезпечні фактори соціального середовища. Форми соціальних небезпек. Соціальні аспекти безпечного існування людини в умовах побуту. Наслідки господарської, військової діяльності як соціальна небезпека. Тероризм як одна з найстрашніших соціальних небезпек. Запобігання соціальним небезпекам.

Тема 10. Безпека в побуті і здоровий спосіб життя. Основні фактори ризику для здоров'я населення України

Небезпека в побутових умовах. Критерії здоров'я. Адаптація організму до умов навколишнього середовища. Значення і проблеми медичної екології. Харчова небезпека та гігієна харчування. Біологічна безпека. Згубні звички як чинники ризику. Інфекції та інвазії. Класифікація збудників заразних хвороб. Особливості передачі інфекцій та інвазій. Епідемії та епізоотії. Алергічні реакції, алергічні захворювання. Незаразні захворювання та способи їх виникнення. Профілактика захворювань. Поняття стресу. Виникнення стресових ситуацій та розвиток стресового стану. Психічний і фізіологічний стресовий стани. Стресостійкість організму та адаптивні пристосування організму до стресу. Демографічна криза. Загальні тенденції стану здоров'я населення України.

Тема 11. Вплив на життєдіяльність людини надзвичайних ситуацій природного, техногенного та соціального характеру

Надзвичайні ситуації природного характеру. Небезпечні природні явища та катастрофи. Вияви природної небезпеки в Україні. Техногенні небезпечні явища та процеси. Небезпека мегаполісів. Проблеми надзвичайних ситуацій техногенного походження для України. Захист населення від наслідків надзвичайних ситуацій. Аналіз основних причин та наслідків техногенних надзвичайних ситуацій. Класифікація аварій: хімічні, радіаційні, комбіновані. Їх основні риси та перебіг.

Поняття про сильнодіючі отруйні речовини (СДОР), характеристика їх біологічної дії. Джерела СДОР в Україні. Засоби захисту від СДОР.

Наслідки Чорнобильської катастрофи для довкілля. Вибухонебезпечні виробництва і технологічні процеси. Надзвичайні ситуації у військовий час. Надзвичайні ситуації конфліктного характеру. Існування людини в екстремальних умовах навколишнього середовища. Стійкість виробництва в надзвичайних ситуаціях.

Тема 12. Основні завдання цивільної оборони і особливості функціонування

Призначення та завдання цивільної оборони. Нормативно-правове забезпечення функціонування системи цивільної оборони. Цивільна оборона об'єкта. Організація захисту та життєзабезпечення населення у надзвичайних ситуаціях.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Яремко З.М. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 320 с.
2. Піскунова Л.Е. Безпека життєдіяльності: підручник / Л.Е. Піскунова, В.А. Прилипко, Т.О. Зубок. – К.: ВЦ: «Академія», 2014. – 224 с.
3. Безпека життєдіяльності / За ред. Я. І. Бедрія. — Л., 2000. — 270 с.
4. Білявський Г. О., Падун М. М., Фурдуй Р. С. Основи загальної екології. — К.: Либідь, 1995. — 370 с.
5. Буравльов Є. П. Основи сучасної екологічної безпеки. — ВАТ “ІТН”, 2000. — 235 с.
6. Гайченко В. А., Коваль Г. М. Основи безпеки життєдіяльності. — К.: МАУП, 2007. — 440 с.
7. Гігієна праці / А. М. Шевченко, О. Г. Яворовський, Г. О. Гончарук та ін. — К.: Інфотекс, 2000. — 610 с.
8. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини: навч. посіб. – 6-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 332 с.
9. Лукашов О. Д. Безпека життєдіяльності: Курс лекцій. — К.: Вид-во КНУ, 2004. — 230 с.
10. Медицинская валеология / Г. Л. Апанасенко, Л. А. Попова. — К.: Здоровья, 2000. — 245 с.
11. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності. — Суми: Унів. кн., 1999. — 301 с.

Додаткова

12. Безопасность жизнедеятельности: Учебник / Под ред. С. В. Белова — М.: Высш. шк. — 343 с.
13. Величковский Б. Т., Кирпичев В. И., Суравегина И. Т. Здоровье человека и окружающая среда. — М.: Новая шк., 1997. — 235 с.
14. Екологія і закон // Екологічне законодавство України: В 2 т. / За ред. В. І. Андрейцева. — К.: Юрінком Інтер, 1997.
15. Єлісеєв А. Г. Охорона праці: Підруч. з курсу ”Охорона праці” для ПТУ. — К., 1995. — 88 с.
16. Солтовський О. І. Основи соціальної екології. — К.: МАУП, 1997. — 165 с.
- 17.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.dsns.gov.ua/> - Державна служба України з надзвичайних ситуацій.
2. <http://www.moz.gov.ua/ua/portal/> - Міністерство охорони здоров'я України.
3. <http://ualibrarium.narod.ru/pryroda/bezpeka.html> - Електронна бібліотека для студентів.